

FORTROLIGT

Udenrigsministeriets optegnelser
vedrørende
mødet i det udenrigspolitiske nævn
tirsdag den 11. december 1979 kl. 14.30.

Til stede var:

Statsministeren og
udenrigsministeren

samt følgende medlemmer af det udenrigspolitiske
nævn

Henning Christophersen, formand,
Lasse Budtz,
Heinesen,
Erik Holst,
Ole Espersen,
Robert Pedersen,
Helle Degn,
Stinus,
Arne Christiansen,
Poul Schlüter,
Arne Melchior,
Gert Petersen,
Ib Christensen,
Arentoft,
Jørgen Junior og
Henning Jensen.

Fra udenrigsministeriet var mødt:

Direktøren,
udenrigsråd Anders Georg,
ambassadør Peter Dyvig,
kontorchef Torben Frost,

fuldmægtig Nils Jæger,
nævnsssekretæren, fuldmægtig C. Bo Bramsen,
ass. nævnsssekretær, fuldmægtig Chr. Hoppe.

Til stede var endvidere:

Departementschef Verner Christiansen,
forsvarsministeriet,
departementschef Peter Wiese,
statsministeriet,
konsulent Henning Gottlieb, statsministeriet,
fuldmægtig Fosdal Hegner, forsvarsministeriet,
fuldmægtig Per Fischer, statsministeriet,
bureauchef Helge Hjortdal, folketinget,
protokolsekretær A. Marquard, folketinget.

På mødet behandlede:

1. Mødet i Det europæiske Råd i Dublin
den 29.-30. november 1979.
2. Udenrigsministerens besøg i Tokyo
den 2.-5. december 1979.
3. Udenrigsministerens samtale med generalsekretær
Waldheim i New York den 6. december 1979.
4. Udenrigsministerens besøg i Washington
den 6.-8. december 1979.
5. NATO's udenrigsminister- og forsvarsminister-
møde i Bruxelles den 12. december 1979.
6. Eventuelt, herunder Iran.

1. Mødet i Det europæiske Råd i Dublin den 29.-
30. november 1979.

Statsministeren anførte, at han den 7. december havde givet folketingets markedsudvalg en redegørelse for de drøftelser om kommunautaire emner, der havde fundet sted på mødet i Det europæiske Råd i Dublin den 29.-30. november 1979. Hovedproblemet havde som bekendt været spørgsmålet om det britiske nettobidrag til EF's budget. Statsministeren ønskede ikke nu at komme nærmere ind på det konkrete indhold i dette problem, men ville dog gerne over for det udenrigs-politiske nævn pege på, at dette spørgsmål kunne have en betydning, som ville påvirke UK's samlede holdning til det europæiske samarbejde og dermed til EF's videre udvikling. Som bekendt blev spørgsmålet ikke løst i Dublin, men udskudt til drøftelse på det næste møde i Det europæiske Råd, som muligvis kunne blive

redegjort for de forskellige initiativer, som EF-landene havde taget i sagen, herunder de henvendelser, som EF-landenes ambassadører havde rettet til de iranske magthavere ved flere lejligheder og de erklæringer, der var blevet udsendt efter det seneste udenrigsministermøde og mødet i Det europæiske Råd. Udenrigsministeren havde samtidig understreget Danmarks beundring for den fasthed og det mådehold, som havde præget den amerikanske handle måde i forbindelse med gidselsagen.

Udenrigsminister Vance havde for sit vedkommende udtrykt taknemmelighed for den hjælp, den danske regering og den danske ambassadør i Teheran havde ydet. Om den amerikanske politik havde Vance bl.a. udtalt, at USA ikke havde til hensigt at fremkomme med initiativer, der indebar fare for en yderligere tilskærpelse af konflikten. Udenrigsministeren anførte, at det under samtalerne var kommet til udtryk, at USA så med den allerstørste bekymring på sagen. USA ville muligvis endnu et stykke tid kunne føre en tilbageholdende politik, men Vance havde på den anden side udtalt, at man på et vist tidspunkt kunne blive tvunget til en skærpet holdning. Den amerikanske udenrigsminister havde tillige nævnt, at han i forbindelse med sin rejse til NATO-mødet i Bruxelles ville aflægge besøg i en række europæiske hovedstæder for at drøfte Iran-sagen. Han havde ikke nærmere gjort rede for, hvilke enkeltheder han ønskede at bringe op under disse samtaler ud over at nævne, at han ønskede at orientere de pågældende lande om den amerikanske holdning. Meget pegede på, at besøgene ville have til formål at sikre en europæisk støtte i denne sag.

5. NATO's udenrigsminister- og forsvarsministermøde i Bruxelles den 12. december 1979.

Udenrigsministeren ønskede først at give en sammenfattende redegørelse for TNF-sagen.

Det var i øjeblikket ikke til at forudsige den hollandske og den belgiske TNF-holdning på udenrigsminister- og forsvarsministermødet i NATO den følgende dag. I begge lande gav spørgsmålet fortsat anledning til stor politisk debat.

Norge syntes at være indstillet på at tiltræde det foreliggende oplæg, såfremt våbenkontroltilbudet fik en tilstrækkeligt konkret udformning. Bl.a. lagde Norge vægt på, at der forud for deployeringen af de 572 nye våben sker en vurdering af behovet herfor i lyset af de stedfundne våbenkontrolforhandlinger med Sovjetunionen. Dette forslag ville muligvis blive støttet af Belgien, hvorimod det hollandske hovedproblem fortsat syntes at koncentreres om, hvorvidt

Holland ville være rede til at acceptere stationering af de nye våben på hollandsk territorium.

Udenrigsministeren omtalte, at samtidig med hans ophold i Washington havde såvel den hollandske premierminister van Agt som Norges statsminister og udenrigsminister ført bilaterale drøftelser i Washington.

Det måtte på den skitserede baggrund antages, at der på udenrigsministermødet den 12. ville foreligge en regulær forhandlingssituation. Normalt var man vant til, at principielle spørgsmål var afklaret på forhånd. Dette var ikke tilfældet her. Der var ikke tale om en situation, hvor man enten kunne acceptere eller forkaste det foreliggende NATO-oplæg, idet der ville blive tale om egentlige forhandlinger.

Under disse omstændigheder ville regeringen fastholde og fremføre det danske forslag med sigte på en egentlig drøftelse. Dette var også kommet til udtryk i udenrigsministerens indlæg i debatten i folketinget for nylig.

Hvorvidt en sådan drøftelse lod sig gennemføre, var heller ikke i dag til at forudsige. De hidtidige reaktioner fra vore allierede havde været temmelig afvisende, også fra den hollandske og belgiske regerings side. Norge havde hverken støttet eller imødegået forslaget.

Under besøget i USA havde udenrigsminister Cyrus Vance og præsidentens udenrigs- og sikkerhedspolitiske rådgiver dr. Brzezinski kritiseret det danske forslag bl.a. under hensyn til,

at det danske forslag ikke ville få Sovjetunionen til at engagere sig i reelle våbenkontrolforhandlinger, jfr. erfaringen fra SALT I og SALT II,

at en udsættelse alvorligt ville bringe SALT II's ratifikation i fare, samt

at en manglende allianceenighed i denne sag alvorligt ville reducere den amerikanske Kongres' interesse i NATO og Vesteuropa.

Udenrigsministerens konklusion var herefter, at han ville rejse til mødet i Bruxelles og forelægge regeringens nævnte synspunkter. Man var som omtalt ikke kendt med den hollandske og den belgiske regerings endelige stillingtagen, men det danske forslag ville blive fastholdt af regeringen.

Om NATO-udenrigsministermødet den 13.-14. december 1979 udtalte udenrigsministeren, at den amerikanske udenrigsminister formentlig ville give en redegørelse for USA's syn på udviklingen i firserne. Endvidere

ville man formentlig komme ind på udsigterne for en ratifikation af SALT II-traktaten. Derudover ville der blive lejlighed til at drøfte de mere konkrete muligheder for at give MBFR-forhandlingerne i Wien ny freedrift.

Vigtige drøftelser forudsås også om forberedelserne til CSCE-opfølgingsmødet i Madrid. Umiddelbare forventninger ville særligt blive stillet til det franske forslag om udbygning af de tillidskabende foranstaltninger.

Endelig ville udenrigsminister Vance formentlig redegøre for USA's syn på situationen i Iran, ligesom den britiske udenrigsminister formentlig ville afgive en rapport om situationen i Rhodesia/Zimbabwe.

Arne Christiansen takkede for redegørelsen. Han fandt den danske stædighed beklagelig. Danmark stod tilsyneladende alene og ville ikke lytte til de andre, jfr. samtalerne i Washington. Dette gjorde et uheldigt indtryk. Der skulle ikke være tvivl om Venstres holdning, der var at tilråde regeringen til at støtte moderniseringen. Det var forkert af Danmark at blokere NATO's beslutning. Der var ikke tale om, at nævnet skulle give regeringen noget mandat i denne sag, men der skulle ikke være tvivl om Venstres holdning.

Arentoft spurgte, om der i USA havde været noget fremme om mulighederne for ratifikation af SALT II. Endvidere ville han gerne høre, om der fra Sovjetunionens side var modtaget signaler som svar på det danske forslag. I øvrigt var Fremskridtspartiet enig med de af Arne Christiansen fremførte synspunkter.

Gert Petersen var tilfreds med, at regeringen ville fastholde sin linie. Han forstod på udenrigsministeren, at man på grund af den danske, hollandske og belgiske holdning befandt sig i en forhandlingssituation. Den danske holdning indeholdt to momenter, nemlig udsættelse og opfordring til forhandling. Han var interesseret i at høre, hvad man ville foreslå, for at NATO kunne få gang i disse forhandlinger. NATO var jo ikke noget egentligt forhandlingsforum. Hvilke tanker havde regeringen gjort sig herom?

Gert Petersen indrømmede, at han var formalistisk, når han bragte sit næste spørgsmål op. Men når udenrigsministeren havde sagt, at man på mødet ville drøfte Iran og Zimbabwe, var det så formelt korrekt at sætte det på en dagsorden for NATO, hvis område i øvrigt var geografisk begrænset?

Til Arne Christiansen og Arentoft sagde udenrigsministeren, at alle argumenterne havde været fremme og

endevidt i debatten i folketinget den 27. november. Han havde noteret sig Venstres og Fremskridtspartiets synspunkter. Til Arentoft i øvrigt sagde udenrigsministeren, at det var hans fornemmelse, at SALT II-aftalen ville blive ratificeret. Han havde under sit besøg i Washington haft en frokost med nogle senatorer, herunder Pell og Javits. Der var ingen tvivl om, at det var vanskeligt at skaffe det fornødne todredjedels flertal. Det var dog alligevel hans fornemmelse, at dette i sidste ende ville lykkes i senatet.

Det danske forslag om udsættelse havde ikke mødt nogen respons fra Sovjetunionen. Derimod havde Gromyko på pressemødet i Bonn udtalt, at hvis NATO traf en moderniseringsbeslutning, kunne der ikke blive tale om forhandlinger. Denne holdning var dog senere blødt op, bl.a. i communiquet fra Warszawapagstens udenrigsministermøde, hvori man havde lagt op til senere forhandlinger.

Til Gert Petersen anførte udenrigsministeren, at regeringen har foreslået seks måneders udsættelse, samt at man inden for dette tidsrum ønsker at modtage to klare signaler fra Sovjetunionen: at de er indstillet på at stoppe produktionen og deployeringen af SS-20 og Backfire, og at de er rede til at indlede forhandlinger. I selve NATO-oplægget indgik i øvrigt spørgsmålet om forhandlingerne. Især havde statsminister Nordli lagt vægt på, at disse forhandlinger ikke måtte afvente SALT III. Man havde drøftet, om der eventuelt kunne etableres et nyt forhandlingsmønster. Dette havde allerede fået navnet TALT (Theater Arms Limitation Talks). Der ville blive tale om forhandlinger mellem Sovjetunionen og USA, og disse to stormagter måtte så drøfte deres forhandlingsoplæg med deres respektive allierede. Man kunne herefter med visse mellemrum vurdere, om disse betingelser var blevet opfyldt.

Vedrørende det mere formelle aspekt var det korrekt, at alliancesamarbejdet vedrørte et særligt afgrænset område. Men det var dog naturligt, at de pågældende udenrigsministre benyttede lejligheden til at drøfte spørgsmål af international betydning, når de mødtes.

Melchior havde under debatten i folketinget givet regeringen CD's synspunkter og råd med på vejen. Han påskønnede, at regeringen havde givet udtryk for åbenhed over for en forhandlingssituation. Han ville undlade at fritte om, hvorledes Danmark ville forholde sig på mødet, hvis man var isoleret. Ville udenrigsministeren i øvrigt bekræfte, at man fra dansk side kunne tilslutte sig NATO's oplæg og ophæve et eventuelt forbehold efter et halvt år, såfremt der ikke var modtaget signaler fra Sovjetunionen? I øvrigt ville Melchior gerne høre, om der virke-

lig ikke fra amerikansk side i Washington var blevet sagt mere om konsekvenserne af den danske holdning, end det udenrigsministeren havde oplyst.

Stinus udtalte, at der ikke skulle herske tvivl om Det radikale Venstres holdning. Han var tilfreds med, at regeringen fastholdt sin beslutning og ville fremføre denne på mødet. Seks månedersfristen var for kort, men kunne accepteres efter omstændighederne. Aktuelt havde samme dag bragt en reportage fra Bonn, der kunne tyde på, at Sovjetunionen udsendte visse positive signaler. I artiklen omtaltes et sovjetisk tilbud om stop for produktion og tilbagetrækning af SS-20-raketter, hvis NATO undlod en moderniseringsbeslutning. Kunne udenrigsministeren give nærmere oplysninger herom?

Holst spurgte, om man i USA havde vist forståelse for de danske, hollandske og belgiske synspunkter. USA måtte jo have kendt disse holdninger og forudset, at der kunne blive tale om en varieret holdning i de enkelte NATO-lande på grund af særlige indenrigs- og udenrigspolitiske forhold.

Gert Petersen kunne acceptere, at man på NATO-mødet drøftede Iran mm., såfremt der ikke var tale om egentlige forhandlinger. Han var interesseret i at høre, hvad den danske regerings holdning var til spørgsmålet om, i hvilket forum forhandlingerne skulle føres. Man vidste jo endnu ikke, hvornår SALT III vil blive indledt.

Det var klart, at Sovjetunionen og USA måtte forhandle med senere inddragelse af TNF-landene. Forslaget om et halvt års udsættelse var rigtigt, men det var vigtigt, at de enkelte stater også kom med i forhandlingerne. Det ville blive svært at konstatere et egentligt produktionsstop af SS-20-raketterne, men stationering af raketterne og Sovjetunionens villighed til at forhandle kunne i givet fald konstateres. Den normale fremgangsmåde i NATO var at opnå konsensus, dvs. at der ikke explicite skulle udtrykkes en anden holdning fra en af parterne. NATO var som bekendt ikke overnational, i modsætning til EF, og spørgsmålet var, om konsensus kunne nås på mødet.

Arentoft sagde med hensyn til eventuelle positive signaler fra Sovjetunionen, at Jyllandsposten samme dag havde bragt en artikel herom, hvori det også blev oplyst, at NATO havde til hensigt at nedsætte antallet af nukleare spræghoveder i Europa med ca. 1000. Det var beklageligt, at udenrigsministeriet ikke syntes at være orienteret herom.

Ib Christensen forstod, at den hollandske og belgiske holdning især var præget af spørgsmålet om placering af raketter på disse landes jord. Havde regeringen

været i forbindelse med Hollands og Belgiens regeringer vedrørende det danske standpunkt?

Robert Pedersen anførte, at hvis Danmark indtog en anden holdning til den nævnte problemstilling, skyldtes det formentlig en forskellig opfattelse af Sovjetunionen. Han fandt, at selve truslen om at ville anskaffe de nye TNF-våben kunne være tilstrækkelig til at påvirke Sovjetunionen til at indlede seriøse forhandlinger. Information havde i øvrigt forfægtet det synspunkt, at der var duer og høge i Sovjetunionen, samt at en moderniseringsbeslutning ville skade duerne og samtidig hjælpe høgene. Havde udenrigsministeriet nogle vurderinger herom?

Til Melchior sagde udenrigsministeren, at han havde noteret sig CD's råd. Vedrørende situationen, såfremt Danmark måtte stå alene på NATO-mødet med sit forslag, ville udenrigsministeren understrege, at han på mødet ville fastholde det danske forslag. Han ville desuden høre reaktionerne herpå og håbede, at andre ville lytte til de danske synspunkter. Han ville imidlertid arbejde stærkt for forslaget, og for at der kom noget med herom i communiquétæksten. Hvis man ikke kunne komme igennem med de danske synspunkter, kunne man fra dansk side ikke forhindre beslutningen i at blive taget. Gert Petersen havde ret i, at der ikke skulle stemmes på mødet.

Såfremt der ikke kom noget signal fra Sovjetunionen inden for de seks måneder, var der for regeringen ikke tvivl om, at NATO's beslutning herefter måtte baseres på det foreliggende oplæg.

Til Stinus og Arentoft sagde udenrigsministeren med henvisning til artiklerne i Aktuelt og Jyllandsposten, at det afgørende var, at der ikke var modtaget officielle sovjetiske signaler af den karakter, som blev omtalt. Uofficielle kilder kunne altid findes.

Udenrigsministeren var enig med Holst i, at der var tale om differentierede holdninger hos de forskellige lande. Han havde netop i USA fremhævet, at det var et sundhedstegn, at der rent faktisk foregik en debat, og at man således fik opinionen med i en beslutningsproces.

Udenrigsministeren havde noteret Gert Petersens ønske om, at alle implicerede stater skulle inddrages i de efterfølgende forhandlinger. Udgangspunktet var dog, at de to supermagter var i forhandlinger. Hver af supermagterne kunne som i SALT-forhandlingerne orientere sine allierede. Det var dog helt klart, at de kontakter, der skulle være mellem f.eks. USA og de øvrige NATO-lande, måtte være meget tættere end hidtil.

Melchior måtte forstå, at den danske særholdning således muligvis kom med i communiqueet. Var dette ikke første gang? Han ville også gerne høre, om der var reaktioner fra Washington vedrørende de eventuelle konsekvenser af Danmarks standpunkt.

Arentoft gentog sit spørgsmål vedrørende NATO's tilbud på nedskæring af nukleare sprænghoveder. Han var endvidere interesseret i at få at vide, hvorledes det så ville gå med det eventuelle danske bidrag på ca. 40 mill. kr., såfremt der blev taget en beslutning, og Danmark tog et forbehold heroverfor?

Gert Petersen konstaterede, at der var forskel i hans og ministerens opfattelse af, hvorledes forhandlinger om en reduktion af TNF-våben burde føres.

Han ville endvidere gerne høre, hvad regeringens holdning til det franske forslag om en europæisk nedrustningskonference var. Han forudsatte, at USA måtte være med i denne konference, og så heri muligheden for et egnet forum for forhandlinger om reduktion af TNF-våben.

Ib Christensen konstaterede, at Danmark altså ikke på egen hånd kunne forhindre en vedtagelse; der måtte vel kræves flertal for det danske forslag for at vælte beslutningen.

Udenrigsministeren sagde til Ib Christensen, at der var tradition for, at man inden for NATO-samarbejdet informerede hinanden om de enkelte landes synspunkter. Regeringen havde også informeret de andre lande om den danske beslutning. F.eks. havde han drøftet spørgsmålet for nyligt med den hollandske udenrigsminister i såvel Strasbourg som Dublin. Der var hollandsk regeringsmøde samme dag, og den følgende dag ville der i Belgien være en afstemning i parlamentet.

Til Robert Pedersen sagde udenrigsministeren, at han kunne bekræfte, at USA's argument var, at man kun kunne nå resultater ved at forhandle ud fra en styrkeposition. Han ville ikke gå ind i en diskussion om høje og duer i Sovjetunionen. Det grundlæggende var, at man fra dansk side med forslaget om udsættelse ville give Sovjetunionen en chance for at komme med klare signaler.

Til Melchior sagde udenrigsministeren, at et dansk særstandpunkt formentlig ikke tidligere var blevet afspejlet i communiqueet. Udenrigsministeren ønskede i øvrigt ikke at forholde nævnet noget som helst, herunder om de amerikanske synspunkter vedrørende det danske forslag. Amerikanerne havde kendt den danske holdning på forhånd, ligesom man fra dansk side kendte de amerikanske overvejelser. Sammenfattende

måtte man konstatere, at amerikanerne var bekymrede. Det danske forslag kunne medføre en splittelse inden for alliancen og kunne ligeledes influere negativt på amerikansk indenrigspolitik. Senator Javits havde udtalt bekymring vedrørende det amerikansk-europæiske forhold. USA var nu kommet så meget på afstand af Vietnam-krigen, at en ny fase var indledt, og Javits havde udtrykt håb om, at det gode samarbejde mellem USA og Europa kunne fortsætte. Men man var betænkelig i Washington også vedrørende den hollandske debat. Udenrigsministeren havde under sine samtaler i Washington fremhævet, at en dialog mellem allierede var en naturlig ting.

Overfor Arentoft bekræftede udenrigsministeren, at en reduktion på 1000 spræghoveder af NATO's atomvåben i Europa blev overvejet, og at dette stammede fra MBFR-forhandlingerne.

Hvis der blev taget en moderniseringsbeslutning, ville den først blive aktuel på et senere tidspunkt. NATO havde en samlet infrastruktur, og fra dansk side nærede man ikke noget ønske om at stille særlige forslag om de økonomiske aspekter.

Til Gert Petersen sagde udenrigsministeren, at man fra dansk side i princippet var positiv over for det franske CBM-forslag, hvilket han da også havde meddelt udenrigsminister François-Poncet under sit nylige besøg i Paris. Dette ville komme op på CSCE-mødet i Madrid, og sagen ville blive kørt videre efter Madrid-mødet. Det samme gjaldt det tyske forslag, der var fremsat inden for MBFR.

Til Ib Christensen sagde ministeren, at man på NATO-mødet ville søge at nå frem til et communiqué ved konsensus. Communiquéet ville således afspejle medlemslandenes indstillinger. Nogle medlemslande ville komme til mødet med en meget bestemt holdning, idet de ønskede, at moderniseringsbeslutningen skulle tages. Fra dansk side ville man tage ned til mødet og være med til at forhandle herom.

Nævnsformanden sagde sammenfattende, at regeringen havde redegjort for sin forhandlingsposition før mødet i Bruxelles, og at der ville blive givet en redegørelse i nævnet på det kommende møde den 17. december. Det var regeringens egen beslutning, og der var ikke tale om, at der skulle indhentes noget mandat i nævnet.

6. Eventuelt.

Melchior ønskede at vide, hvorvidt USA siden sidste møde i nævnet, f.eks. via den amerikanske ambassade i København, var fremkommet med anmodninger om yderligere opbakning i situationen omkring gidseltagningen i den amerikanske ambassade i Teheran, f.eks. på nordisk eller EF-plan.

Udenrigsministeren svarede, at der ikke var fremkommet sådanne anmodninger. I Washington havde udenrigsministerens samtalepartnere takket for den danske ambassadørs indsats i den første fase af krisen, men havde ikke givet udtryk for ønsker om yderligere kontante handlinger. Som allerede nævnt sad udenrigsministeren ikke inde med præcise oplysninger om de enkelte spørgsmål, som udenrigsminister Vance ville bringe op under sin rundrejse i Europa. Rejsen havde i hvert fald til formål at forklare det amerikanske standpunkt og at gøre gældende, at det kunne blive nødvendigt at anmode om europæisk solidaritet og en mere kontant indsats fra europæisk side på et senere tidspunkt.

Robert Pedersen ønskede at underrette nævnet om, at han fra bestyrelsen for den amerikanske delegation til Den interparlamentariske Union havde modtaget en anmodning om, at man fra dansk parlamentarisk side tilkendegav sin støtte til USA i Iran-sagen. Robert Pedersen havde allerede nævnt sagen for udenrigsministeren, der intet havde at indvende imod en udtalelse i sagen fra den danske delegation til Den interparlamentariske Union, Robert Pedersen ville samme dag udsende en sådan udtalelse undertegnet af ham selv.

./.

Vedlagte pressemeddelelse godkendtes.

Mødet sluttede kl. 15,40.

Den 17. december 1979.